

УДК 631.15:045.512

І. П. Приходько,
д. держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8630-2568>
Д. С. Долгіх,
здобувач вищої освіти, магістр,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0004-7430-8208>
І. В. Саламашенко,
здобувач вищої освіти, магістр,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0007-5336-9476>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.20.103

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЗАПАСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

I. Prikhodko,
Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Accounting,
Taxation, and Financial and Economic Security Management, Dnipro State Agrarian University of Economics
D. Dolgikh,
higher education student, master's degree, Dnipro State Agrarian University of Economics
I. Salamashchenko,
higher education student, master's degree, Dnipro State Agrarian University of Economics

INTERNAL INVENTORY AUDIT AS A TOOL FOR MANAGING COSTS AT AN ENTERPRISE

Виробничі запаси займають вагомую частку в структурі активів підприємства та мають суттєвий вплив на рівень витрат, швидкість обігу ресурсів і кінцеві фінансові результати його діяльності. Неефективне управління запасами, зокрема їх надлишкові обсяги або нестача, призводять до додаткових витрат, збоїв у виробничому процесі та зменшення прибутковості. У зв'язку з цим важливим напрямом є вивчення методичних основ проведення внутрішнього аудиту запасів, визначення його ролі у системі контролю витрат та розроблення практичних рекомендацій для підвищення ефективності цього процесу як ключового інструменту впливу на фінансові результати підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних положень та розроблення практичних підходів до оцінювання економічного ефекту від запровадження внутрішнього аудиту запасів у системі управління витратами підприємства. Крім того, дослідження спрямоване на виявлення можливостей застосування інформаційних технологій і цифрових рішень для підвищення ефективності контролю за рухом та використанням матеріально-виробничих запасів.

Визначено, що головною метою аудиту виробничих запасів є комплексна перевірка, яка передбачає встановлення їх фактичної наявності, оцінювання стану організації складського господарства та умов зберігання, аналіз системи обліку операцій із заготівлі, придбання та використання запасів, а також перевірку повноти їх оприбуткування на підставі належним чином оформлених первинних документів, що підтверджують факт придбання.

З'ясовано, що основною метою діяльності служби внутрішнього аудиту є виявлення ключових джерел потенційних ризиків на всіх етапах господарської діяльності, оцінювання їхнього впливу на фінансово-облікову інформацію та розроблення заходів щодо їх мінімізації або надання обґрунтованих рекомендацій керівництву підприємства з метою їх зниження.

Доведено, що застосування запропонованих методичних підходів під час організації та проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів забезпечує можливість оцінити ефективність системи внутрішнього контролю, визначити фактичний стан обліку запасів і використати результати перевірки для усунення виявлених недоліків та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Production inventories account for a significant share of a company's assets and have a substantial impact on its costs, resource turnover, and final financial results. Inefficient inventory management, in particular excess or shortage of inventories, leads to additional costs, disruptions in the production process, and reduced profitability. In this regard, it is important to study the methodological foundations of internal inventory auditing, determine its role in the cost control system, and develop practical recommendations for improving the effectiveness of this process as a key tool for influencing the financial results of the enterprise.

The purpose of the study is to substantiate theoretical and methodological provisions and develop practical approaches to assessing the economic effect of introducing internal inventory auditing in the enterprise's cost management system. In addition, the study aims to identify opportunities for applying information technologies and digital solutions to improve the efficiency of control over the movement and use of material and production stocks.

It has been determined that the main purpose of the audit of production stocks is a comprehensive check, which involves establishing their actual availability, assessing the state of warehouse management and storage conditions, analyzing the system of accounting for operations related to the procurement, acquisition, and use of inventories, as well as verifying the completeness of their receipt on the basis of properly executed primary documents confirming the fact of acquisition.

It has been established that the main objective of the internal audit service is to identify key sources of potential risks at all stages of economic activity, assess their impact on financial and accounting information, and develop measures to minimize them or provide reasonable recommendations to the company's management in order to reduce them.

It has been proven that the application of the proposed methodological approaches during the organization and conduct of internal audits of material and production stocks makes it possible to assess the effectiveness of the internal control system, determine the actual state of inventory accounting, and use the results of the audit to eliminate identified deficiencies and improve the efficiency of the enterprise.

Ключові слова: внутрішній аудит, виробничі запаси, інструмент, управління, витрати, підприємство.

Key words: internal audit, production inventory, tools, management, expenses, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах сучасного господарювання ефективне управління матеріальними ресурсами підприємства є одним із ключових факторів забезпечення його економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності. Виробничі запаси становлять значну частку активів підприємства і безпосередньо впливають на рівень витрат, швидкість обороту ресурсів та фінансові результати діяльності. Нераціональне використання запасів, їх надлишок або дефіцит можуть спричинити зайві витрати, перебої у виробничому процесі та зниження рентабельності.

У такому контексті внутрішній аудит запасів відіграє важливу роль як інструмент контролю й управління витратами, забезпечуючи своєчасне та достовірне відображення інфор-

мації про стан матеріальних ресурсів, ефективність їх використання й відповідність обліковим нормам. Водночас на практиці багато підприємств стикаються з проблемами організації внутрішнього аудиту: відсутністю чітких методик перевірки, недостатнім рівнем автоматизації облікових процесів, а також слабкою координацією між виробничими та обліковими підрозділами, що негативно позначається на ефективності управління витратами.

Тому актуальним є дослідження методичних засад здійснення внутрішнього аудиту запасів, визначення його значення у системі контролю витрат та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення результативності цього процесу як важливого інструменту впливу на фінансові показники підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади та методичні підходи до проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів знайшли відображення у працях провідних науковців, серед яких М.Т. Білух, Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, А.М. Кузьмінський, П.І. Камишанов, А.П. Кулаковська, А.П. Макаренко, С.Я. Салига, О.В. Сметанко, К.О. Утенкова та інші. Дослідники приділяють значну увагу питанням організації та методики проведення внутрішнього аудиту запасів на підприємствах.

Так, Гордієнко А.П. [1] наголошує, що застосування ризик-орієнтованого підходу у внутрішньому аудиті запасів сприяє своєчасному виявленню потенційних загроз і мінімізації можливих втрат підприємства. Подалянчук О.А. [6] вказує, що внутрішній аудит є важливою складовою системи внутрішнього контролю, оскільки забезпечує достовірність даних про облік запасів, що має вирішальне значення для ефективного управління витратами.

Практичні дослідження, здійснені Мінковський Д.О. та Пеняком О.В., підтверджують, що впровадження системи внутрішнього аудиту дає змогу контролювати оборотність матеріальних ресурсів, зменшувати надлишкові запаси та оптимізувати витрати, пов'язані з їх зберіганням і використанням [3].

Крім того, праці Петренко О.М. підкреслюють важливість урахування специфіки виробничих процесів і галузевих особливостей під час проведення внутрішнього аудиту, що дозволяє здійснювати більш точний контроль і підвищувати ефективність управління запасами важливість урахування специфіки виробничих процесів і галузевих особливостей під час проведення внутрішнього аудиту, що дозволяє здійснювати більш точний контроль і підвищувати ефективність управління запасами [4].

Сучасні наукові дослідження свідчать, що внутрішній аудит запасів виступає одним із ключових інструментів управління витратами на підприємстві. Використання ризик-орієнтованого підходу, урахування виробничої специфіки та впровадження сучасних методів обліку забезпечують ефективний контроль і оптимізацію витрат, сприяючи підвищенню фінансової стабільності підприємства.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанням організації внутрішнього аудиту та управління виробничими

запасами, окремі аспекти цієї тематики залишаються недостатньо розробленими. Більшість дослідників зосереджує увагу переважно на теоретичних засадах і загальних принципах проведення внутрішнього аудиту, тоді як практичні методики його застосування як ефективного інструменту управління витратами потребують подальшого вдосконалення та уточнення.

Зокрема, малодослідженими залишаються питання оцінювання економічної ефективності впровадження внутрішнього аудиту запасів у контексті скорочення витрат, а також використання сучасних інформаційних технологій і цифрових систем для підвищення результативності контролю за матеріальними ресурсами.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування теоретичних і методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо оцінки економічного ефекту від впровадження внутрішнього аудиту запасів у системі управління витратами підприємства, а також вивчення можливостей використання інформаційних технологій і цифрових інструментів для підвищення ефективності контролю за рухом і використанням матеріально-виробничих запасів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У загальному вигляді мета внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів полягає у перевірці законності, достовірності та економічної обґрунтованості операцій із сировинними та матеріальними ресурсами, а також у оцінці правильності їхнього відображення в системі бухгалтерського обліку. У ширшому контексті внутрішній аудит операцій із запасами спрямований на встановлення достовірності первинних документів, що фіксують наявність та рух виробничих запасів, напівфабрикатів, малоцінних і швидкозношуваних предметів, готової продукції й товарів; забезпечення повноти й оперативності перенесення цих даних до зведених облікових форм та реєстрів; відповідності методології ведення обліку запасів принципам і нормам, визначеним у затвердженій обліковій політиці підприємства; а також точності й об'єктивності представлення залишків запасів у фінансовій звітності господарюючого суб'єкта [2]. Предметом такого аудиту є сукупність господарських процесів і операцій, пов'язаних із формуванням, обігом та використанням виробничих запасів, а також усі

Рис. 1. Аналіз ризиків, на якому здійснюється оцінка значущості, вірогідності, а також факторів ризику

Джерело: розроблено авторами.

внутрішні та зовнішні відносини, що виникають у процесі їхнього управління на рівні підприємства.

Основною метою аудиту виробничих запасів є всебічна перевірка, що охоплює встановлення фактичної наявності запасів, оцінку організації складського господарства та умов зберігання запасів, аналіз організації обліку процесів заготівлі, придбання та витрачання запасів, а також контроль повноти оприбуткування запасів за наявності належно оформлених документів, що підтверджують їх придбання. Аудит також спрямований на перевірку правильності визначення первісної вартості запасів при їх придбанні, коректності оформлення операцій надходження та відпуску запасів, законності списання запасів у разі втрат, дотримання встановлених лімітів на відпуск запасів, а також правильності обліку незавершеного виробництва та формування собівартості продукції, робіт чи послуг за об'єктами калькулювання витрат [5]. Крім того, аудит передбачає оцінку своєчасності пред'явлення претензій щодо якості та кількості запасів, правильності ведення синтетичного й аналітичного обліку витрат на виробництво та реалізацію продукції, робіт чи послуг, що включаються до собівартості, а також дотримання підприємством норм податкового законодавства в опе-

раціях, пов'язаних із формуванням собівартості. Важливим аспектом є оцінка повноти та правильності відображення господарських операцій із запасами в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. У практиці організації внутрішнього аудиту на підприємствах відсутній єдиний підхід до його впровадження. Для вирішення цього проблемного питання пропонується створення умов для здійснення внутрішнього аудиту шляхом послідовного виконання таких етапів: визначення завдань для внутрішніх аудиторів та вибір суб'єкта внутрішнього аудиту. Організація аудиту залежить від структури управління суб'єкта господарювання, де визначається спосіб підпорядкування служби внутрішнього аудиту, яка може бути підзвітною аудиторському комітету, створеному власниками, або аудиторській компанії в межах корпоративного утворення (внутрішнє підпорядкування) [7].

Первинні документи є ключовим джерелом інформації для внутрішнього аудиту, оскільки вони безпосередньо впливають на формування бухгалтерських записів, складання облікових реєстрів та підготовку звітності. Програма внутрішнього аудиту запасів обов'язково включає виявлення аудитором недоліків та підготовку аудиторського звіту. Основними проблемами, що виникають під час організації

Рис. 2. Етапи внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів на підприємстві

Джерело: розроблено на основі [8].

та ведення обліку запасів, є невідповідність первинних документів необхідним реквізітам, що піддає сумніву достовірність відображеної в них інформації; порушення строків проведення інвентаризації, що ставить під сумнів фактичну наявність запасів на підприємстві; недотримання норм списання запасів, що призводить до завищення витрат; а також порушення порядку відшкодування витрат і випадки крадіжок матеріально-відповідальними особами, що спричиняють неправильне відображення суми витрат. На початковому етапі складання програми аудиту необхідно сформулювати загальне уявлення про об'єкт аудиту шляхом аналізу його представлення та розкриття у звітності, оцінки облікової політики для потреб бухгалтерського та податкового обліку, а також вивчення галузевих норм і регламентів щодо обліку запасів.

Ризик-орієнтований підхід до планування внутрішнього аудиту передбачає ранжування об'єктів аудиту за рівнем ризику, а на другому етапі проводиться аналіз ризиків, що включає оцінку їхньої значущості, імовірності та факторів, які їх зумовлюють (рис. 1).

Загальноприйнятим вважається, що на початковому етапі внутрішнього аудиту необхідно оцінити ефективність засобів контролю за виробничими запасами, а на наступному етапі — здійснити безпосередню перевірку достовірності відображення даних про рух і стан за-

пасів. У відповідних джерелах наголошується на важливості перевірки запасів, однак аспекти застосування ризик-орієнтованого підходу до планування та виконання внутрішнього аудиту запасів залишаються недостатньо висвітленими. У зв'язку з цим доцільно виокремити такі ключові етапи внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів: оцінка системи внутрішнього контролю, аналіз ризиків та перевірка достовірності облікової інформації щодо запасів (рис. 2).

Процес вважається найбільш ризикованим, якщо на досягнення його цілей впливає найбільша кількість факторів ризику з максимально негативним ефектом. Для визначення рівня ризикованості кожен процес, відібраний для аналізу, оцінюється з урахуванням наявності та значущості певного набору факторів ризику.

На основі такого аналізу в програмі внутрішнього аудиту виділяються ділянки аудиту матеріально-виробничих запасів із підвищеним внутрішнім ризиком, що дає змогу аудитору оптимізувати процедури збору аудиторських доказів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ризик-орієнтований підхід до внутрішнього аудиту забезпечує можливість виявлення та своєчасного вирішення проблем шляхом ґрунтовного аналізу зон підвищеного ризику, а та-

кож зниження наявних ризиків до допустимого рівня. Використання запропонованих методичних принципів під час організації та здійснення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів дає змогу оцінити ефективність системи внутрішнього контролю, визначити реальний стан обліку запасів і застосувати результати аудиторської перевірки для виправлення виявлених недоліків та вдосконалення діяльності підприємства.

Література:

1. Гордієнко Л. П. Аудит виробничих запасів. Сталий розвиток економіки. 2020. № 2. С. 112—120.
2. Городецька К. В. Формування системи обліку та аудиту виробничих запасів: дис. канд. екон. наук: 08.00.09. Полтава: Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2022. 210 с.
3. Мінковський Д. О. Облік і внутрішній аудит виробничих запасів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 180 с.
4. Петренко О. М. Удосконалення обліку і аудиту виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах. Економіка АПК. 2019. № 1. С. 34—42.
5. Петренко О. М., Сидоренко І. В. Вивчення методики проведення аудиту виробничих запасів на підприємстві. Економіка та суспільство. 2023. № 4. С. 45—52.
6. Подолянчук В. І. Методичні особливості аудиту виробничих запасів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2018. № 3 (84). С. 156—163.
7. Подолянчук О. А. Аудит виробничих запасів. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. № 2. С. 145—152.
8. Семенишена Н. В. Методичні засади проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів. Економіка та суспільство. 2017. № 12. С. 269—274.
9. Ткаченко І. О. Внутрішній контроль виробничих запасів для цілей управлінського обліку. Агросвіт. 2018. № 2. С. 78—85.
10. Шапової О. В. Аудит матеріально-виробничих запасів: підручник / за ред.. Київ: Кондор, 2018. 256 с.

References:

1. Hordiienko, L.P. (2020), "Audit of production inventories", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 2, pp. 112—120.
2. Horodetska, K.V. (2022), "Formation of the accounting and audit system for production inventories", *Abstract of Ph.D. dissertation, Account-*

ing, analysis and audit, Poltava National Technical University named after Yu. Kondratyuk, Poltava, Ukraine.

3. Minkovskiy, D.O. (2019), *Oblik i vnutrishnii audyt vyrobnychykh zapasiv [Accounting and internal audit of production inventories]*, TNEU, Ternopil, Ukraine.

4. Petrenko, O.M. (2019), "Improvement of accounting and audit of production inventories in agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 1, pp. 34—42.

5. Petrenko, O.M. and Sydorenko, I.V. (2023), "Study of the methodology for conducting an audit of production inventories at an enterprise", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 4, pp. 45—52.

6. Podolianchuk, V.I. (2018), "Methodological features of the audit of production inventories", *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 3 (84), pp. 156—163.

7. Podolianchuk, O.A. (2017), "Audit of production inventories", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2, pp. 145—152.

8. Semenyshena, N.V. (2017), "Methodological principles of conducting an internal audit of material and production inventories", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 12, pp. 269—274.

9. Tkachenko, I.O. (2018), "Internal control of production inventories for management accounting purposes", *Ahrosvit*, vol. 2, pp. 78—85.

10. Shapova, O.V. (2018), *Audyt materialno-vyrobnychykh zapasiv [Audit of material and production inventories]*, Kondor, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2025 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвитку**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663